

DR. F. ZBAŠNIK:

Zlat.

V.

Žalosten božični dan.

Peter je hodil že v peto latinsko šolo. Prišlo je bilo vse tako, kakor je njegov dobri boter napovedoval. Prvo leto je plačevala mati zanj iz izkupička za botrovo zapuščino, a tudi za prihodnje leto je še nekaj ostalo. Med tem pa je bil zbudil s svojo nadarjenostjo in marljivostjo pozornost profesorjev. Pa tudi drugi dobrohotni ljudje, ki se je bil po raznih svojih sošolcih seznanil z njimi, so se začeli zanimati zanj. Ta in oni je bil mnenja, da bi bilo škoda, ako bi takemu talentiranemu in pridnemu študentu ne pomagali, da dovrši svoje študije. Tako se je zgodilo, da je dobil sčasoma opoldne zastonj hrano, zvečer pa za jako znižano ceno. Kar je še sicer primanjkovalo, si je morala pač njegova mati odtrgati od ust. To vse tako dolgo, dokler si ni mogel sam pomagati. A že v četrti šoli si je s poučevanjem nekaj prislužil, v peti pa se je postavil popolnoma na lastne noge. Kot odličnjak je imel toliko instrukcij, da je z zaslužkom za silo sam izhajal, razen tega po malem pa tudi že podpiral mater. Seveda se je moral mnogo truditi — zakaj sam se je mogel učiti odslej skoro samo ponoči. A ni se dal oplašiti. Lahko bi bil opoldne hrano sicer še dalje dobival zastonj, toda zahvalil se je, češ, da naj se nakloni ta podpora komu drugemu, ki je trenutno bolj potreben kot on.

Njegovih tovarišev rojakov ni bilo tistikrat že več v Ljubljani. Dva sta bila šla študirat v drugo mesto, morda ker sta se nadejala, da bosta ondi laglje izhajala. Njegov nekdanji nasprotnik in poznejši učenec pa, ki je bil v tretji šoli zopet obtičal in bi bil moral ta razred ponavljati, mu je med počitnicami nekdo povedal, da ne pojde več v šolo. »Meni tega ni treba!« je malce bahato poudaril.

Peter je uvideval, da je nekaj resnice na teh besedah. Njegov tovariš je bil edini sin imovitega trgovca in meščana, na svetu pa je že tako, da se morajo ubožni ljudje bolj truditi kakor bogati. Pri njem je bila stvar drugačna. Njemu oče ni mogel ničesar zapustiti in moral si je torej vse za življenje potrebno priboriti sam. Zavidal ni svojega tovariša nič zaradi tega. O, njega je veselilo učenje! In če bi mu bil tudi kdo rekel: »Tu imaš vsega, kar potrebuješ!« bi se bil težko ločil

od svojih knjig. Nasprotno: še rajši bi se potem učil, ko bi ne bilo postranskih skrbi! Tudi se je pri tisti priliki spomnil, da mu je rekla nekoč mati: »Kar znaš, je bolj gotovo, kot kar imaš! Imetje ti lahko ukrade tat ali uniči nesreča, tvojega znanja ti pa ne more vzeti nihče!...« Kdo ve, kaj še pride! Sicer pa vsak po svoje!

Da čaka njega še dosti muke, dosti trpljenja, je Peter dobro vedel. A ni se dal ostrašiti! Pogumno je zrl bodočnosti nasproti.

Stanoval je Peter tisto leto pri postarni vdovi, ki se je preživljala s tem, da je jemala študente na hrano in stanovanje. Z njim sta stanovala še dva dijaka. Mlajši je bil v šoli eno leto za njim, starejši eno leto pred njim. Bili so sami resni, pametni fantje skupaj, in Peter se je v tej družini prav dobro počutil.

Bilo je nekoliko dni pred Božičem. Ko so sedeli opoldne pri kosilu, je pripomnil šestošolec: »Na Sveti dan opoldne sem povabljen. Ne bom torej kosil doma!« »Tudi jaz sem povabljen!« je dodal najmlajši izmed trojice. »Moj sorodnik me je prej srečal in mi zabičil, da moram priti k njemu na božični dan. Zaklali so baje imenitnega purana!«

Peter je molčal, ker ga ni bil nihče povabil. Gospodinja ga je pogledala z vprašujočim pogledom, kakor bi pričakovala, da ji tudi on kaj takega naznani. Ko pa le ni bilo besede iz njegovih ust, je pripomnila: »Gospod Peter, zdaj glejte, da boste še vi povabljeni!«

Peter je čutil, da bi se ženica rada malo oddahnila. Pa tudi prihranila bi seveda kaj, če bi ji ne bilo treba zanj kuhati. Zato je že v tistem trenutku sklenil, da ji ne bo v nadlego. Povedal pa ji je šele zvečer, ko se je vrnil od poučevanja, da na božični dan tudi njega ne bo h kosilu.

Gospodinja je bila prepričana, da je res tudi on povabljen, ako ravno je samo rekel, da ga ne bo h kosilu. Da bi moglo tičati za temi besedami kaj drugega, na to ni mislila.

Ko so na Sveti dan proti poldnevu vsi trije študentje odšli drug za drugim, je bila starka prav vesela, manj vesel pa je bil Peter, ki je vedel, da bo na tak dan, kakršen je božični, ko si vsak človek privošči kaj boljšega, brez vsega kosila. Zakaj imel ni čisto nič denarja. Saj mu že prvega v mesecu nikoli ni kdove kaj ostajalo. Treba je bilo plačati stanovanje in hrano, a tudi drugih manjših izdatkov je bilo vedno mnogo. Zdaj je moral krojaču, zdaj črevljarju kaj odriniti. In za šolo je tudi vedno kaj potreboval. No, pa ta mesec si je bil še nekaj prihranil. Toda poslal je prav vse, kolikor je imel, pred nekoliko dnevi svoji ljubi mamici, hoteč ji napraviti majhno veselje za praznike. Tako si danes niti najmanjše stvari ni mogel privoščiti. Povrhu je bil pritisnil tisti dan še prav hud mraz, tako da ga je čakalo dvojno zlo.

Peter je zavil ven iz mesta, boječ se, da ne bi srečal kakega znanca, ki bi ga morda vprašal, kam je namenjen. Nič se mu ni ljubilo, da

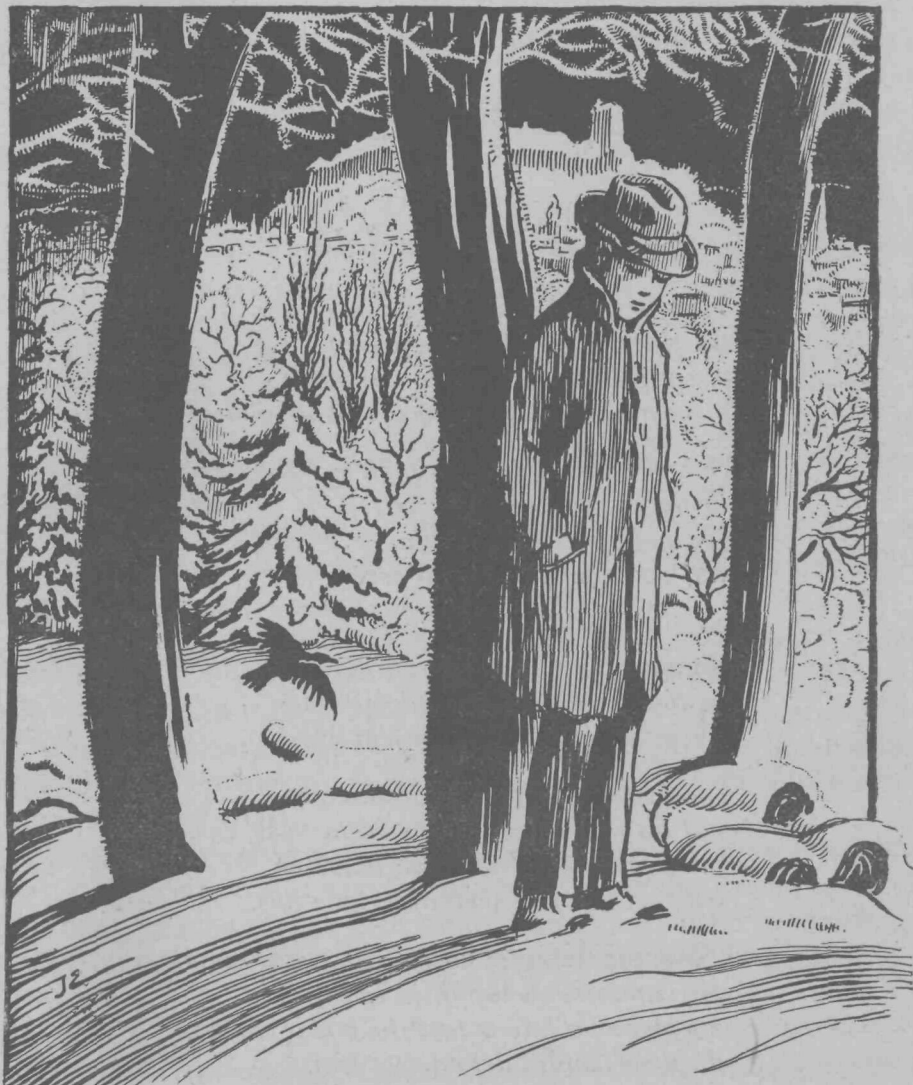
bi komu odgovarjal, tem manj, ker bi itak ne bil mogel povedati resnice. Sicer pa ni bilo kdove kaj ljudi na cesti, ker so vsi bežali pred mrazom in hiteli k topli peči. Bil je kmalu sam. V tej osamljenosti pa je še bolj bridko občutil svoj neprijetni položaj. Kakor bi bil izobčen iz človeške družbe, se mu je zdelo, in trpko mu je bilo pri srcu. Tudi največji siromak ima na tak dan svoje zavetišče, samo on mora kakor izgubljen tavati okolo! In vendar se ni kesal, da je bil tako obziren napram svoji gospodinji! Zavest, da je napravil dobri starki veselje in uslugo, mu je bila v tolažbo! Samo skrbelo ga je, če bo mogel vztrajati in prenesti, kar si je bil naložil. Pred pol ure je še nekako šlo, dasi so mu že zdaj neznansko počasi tekale minute. Ko pa je odzvonilo poldne, je njegov mladi želodec na vso moč zahteval svoj delež. Ko bi bil imel vsaj košček kruha! A tudi tega ni bilo! Vsak čas je posegal v žep, kakor bi se moralo ondi vendarle kaj najti. A ni se našlo! Od trenutka do trenutka mu je prihajalo neznosneje in bolj in bolj je čutil, da ne bo mogel zdržati. Mraz in lakota skupaj — to je bilo preveč! Toda kaj storiti? Da bi šel že zdaj domov? ... Nemogoče! Kaj bi rekla gospodinja? Ne, tak slabič ne sme biti! To bi bilo sramotno! Vedel je, da pred tretjo uro ne sme misliti na povratek, ako se noče izdati. Zakaj na božični dan po navadi pri kosilu vsak malo dlje posedi. A do treh je bilo še tako dolgo! Ali ne omaga prej? ... Pred očmi se mu je zdaj pa zdaj stemnilo in bolj in bolj so se mu šibila kolena ...

Pritaval je bil na rob gozda. Tam je bilo ob obronku zloženih nekaj hlodov drug na drugega. Bil je truden in že je hotel navzlic hudemu mrazu sesti, a tisti mah mu je zavalovila kri po žilah in prešinilo ga je novo življenje. Spomnil se je nenadoma na svoj zlat! Ali mu ni rekla mati, ko je odhajal in mu ga je izročila: »Če bi se kdaj pripetilo, da bi bil le preveč lačen, ali če bi ti bila sploh kdaj sila, pa ga izmenjaj! Tvoj boterček ti tega gotovo ne zameri!«

O, mati bi jokala, če bi vedela, da je njen sin na tak dan brez jedi!

Bil je od tistih dob že mnogokrat lačen. Zlasti pa prve čase. Zakaj hrana, ki jo je imel, je bila pičila in večkrat prej nezadostna kot zadostna. Pa tudi sicer ga je imela že često izkušnjava, da bi bil porabil botrov dar. Zapazil je zdaj pri tem, zdaj pri onem sošolcu kako stvar, ki bi jo tudi on rad imel. Zlasti si je časih silno zaželel sadja, tistih lepih rdečih jabolk ali pa pomaranč in to najrajši tedaj, ko razen svojega zlata ni imel nobenega drugega denarja v žepu. Izkušnjev je bilo torej dosti in mnogo takih prilik, ko bi bil lahko porabil birmansko darilo, ne da bi mu bil mogel kdo očitati, da ga je lahkomišelnost napravil. A vselej se je ob pravem času spomnil: »Kaj pa ostane potem za doktorski klobuk ...« In premagal se je in si odrekel.

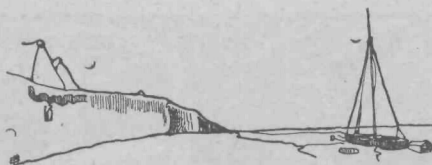
Dostikrat je bil lačen, a zdelo se mu je, da tako hudo še nikoli kot danes. Storil bi torej čisto v zmislu materinega nasveta, ako bi

zlat v tej sili izmenjal. Saj bi ne porabil vsega! Čisto kaj malega bi si privoščil, takole kako kavo... samo toliko pač, da se mu želodec pomiri in da pride vsaj nekaj toplega vanj. Pa na gorkem bi vsaj bil!

Spustil se je skoro v tek nazaj v mesto, tako silno ga je mučila lakota. Krenil je proti prvi kavarni, ki je došel do nje in že je položil roko na kljuko; toda v tistem trenutku so mu zazveneale botrove besede v ušesih: »Ni je take stiske, ki bi mogla mene pripraviti do tega, da bi izmenjal ta zlat!« In premislil si je! »Ne in ne — ta zlat mora biti za to, za kar mi ga je boter dal, pa če bi moral biti še tri dni brez jedi!...

Tako si je dejal in šel dalje svojo pot...

Ob Novem letu.

*Nam v rdeči zarji solnce zatono
na starega je leta zadnji dan,
a zjutraj zopet nam je obsvetilo
z nasmehom zlatim goro, dol in plan.*

*S svetlobo solnčno so nam v Novo leto
drhte srčne nade in želje;
jaz pa sem želel in želim še vneto,
naj rodu plemenito bo srce.*

*Naj v bratski se ljubezni mu ogreje,
da spore vse in borbe poravnajo,
in tudi brate, sestre onkraj meje
s tem ohrabri in z upanjem navda.*

*Čast, sreča naroda in domovine
naj bo najvišji cilj nam vsem vsak čas,
pa sreča trajna nam vse bolečine
ozdravi in pred svetom dvigne nas.*

*To svojo željo že od mladih dni ponavljam
ob izmenjavah letnih, a sedaj
z njo Novo leto v upanju pozdravljam,
da nam izpolni deloma jo vsaj.*

Fr. Rojec.

